

21 Μαΐου 2019

Λινοβάμβακοι: Οι κρυπτοχριστιανοί της Κύπρου..

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Εάν εξαιρέσεις τους στρατιώτες, τους γενίτσαρους και τους κουβαλητούς έποικους ΔΕΝ υπάρχουν γνήσιοι Τούρκοι στον κατεχόμενο Βορρά. Μόνο Λινοπάμπατζιοι που αλλαξοπίστησαν κατά την Τουρκοκρατία για να πληρώνουν λιγότερους φόρους και να επιβιώσουν. Και λίγοι γενίτσαροι που οι απόγονοι τους έγιναν ηγέτες στην κατεχόμενη Κύπρο. Με τον ερχομό των Άγγλων στο νησί έγινε ο διαχωρισμός και εδημιουργήθηκαν ΔΥΟ κοινότητες για καλύτερο έλεγχο της Κύπρου. Πάντα... φίλοι μας οι Εγγλέζοι.

Οι Λινοβάμβακοι ήταν μια κοινότητα που ζούσε στην Κύπρο επί Οθωμανικής κατοχής της νήσου. Σήμερα, αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των Τουρκοκυπρίων που ζουν στη Βόρεια - κατεχόμενη από την Τουρκία - Κύπρο.

Η λέξη Λινοβάμβακοι αποτελεί που προέρχεται από τον Ελληνικό συνδυασμό των λέξεων λινό (ύφασμα) και βαμβάκι. Η ονομασία Λινοβάμβακος προέρχεται από το ρούχο με δύο όψεις, τη βαμβακερή και τη λινή. Η βαμβακερή εξωτερική πλευρά καταδεικνύει τη φαινομενική πλευρά των κρυπτοχριστιανών και η εσωτερική πλευρά την κρυφή θρησκευτική ταυτότητα.

Ο όρος αυτός χρησιμοποιούνταν ως μεταφορά για να αποδειχτεί ότι ακόμα και αν αυτοί είχαν Λατινο-Καθολικές προελεύσεις, επέλεξαν να παρουσιάζονται προς τα

έξω ως Μουσουλμάνοι.

Οι Λινοβάμβακοι σήμερα

Το σύστημα των μιλλέτ από την Οθωμανική Αυτοκρατορία καταργήθηκε κατά τη διάρκεια της Βρετανικής διοίκησης. Σε αυτή την περίοδο, οι άνθρωποι της Κύπρου διαχωρίστηκαν σε δύο κύριες ομάδες στις απογραφές και τα αρχεία διοίκησης. Λόγω της πολιτικής πόλωσης της Βρετανικής διοίκησης [από τότε... φίλοι μας οι Άγγλοι!], οι Λινοβάμβακοι ενσωματώθηκαν στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Σήμερα, λόγω της πολιτικής της Τουρκίας σχετικά με την Τουρκοκυπριακή κοινωνία και το μαζικό παράνομο οικισμό των Τούρκων στο βόρειο τμήμα του νησιού, η πολιτική αναταραχή έχει οδηγήσει σε αυξανόμενη ένταση μεταξύ των Τουρκοκυπρίων και των Τούρκων. Σε απάντηση της σύγκρουσης υπήρξε μια εκ νέου αφύπνιση των ριζών των Λινοβαμβάκων από την Τουρκοκυπριακή κοινωνία που έχει οδηγήσει στο σχηματισμό οργανισμών και ομάδων.

Η Λουρουτζίνα ήταν ένα από τα μεγαλύτερα Τουρκοκυπριακά χωριά της Κύπρου και μέχρι το 1974 είχε γύρω στους 2.000 κατοίκους. Το χωριό βρίσκεται στην επαρχία Λευκωσίας, περίπου 25 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά της πρωτεύουσας. Συνδέεται με τα χωριά Δάλι, Ποταμιά και Λύμπια. Σήμερα βρίσκεται στη τουρκοκρατούμενη περιοχή του νησιού. Η Λουρουτζίνα ήταν το κέντρο των Λινοβαμβάκων αφού οι κάτοικοι του χωριού ήταν κατά τη πλειοψηφία τους Λινοβάμβακοι, δηλαδή κρυπτοχριστιανοί. Μέχρι και τη δεκαετία του 1930 βαπτίζονταν κρυφά χριστιανοί και έφεραν χριστιανικά ονόματα ενώ φανερά ήταν Μουσουλμάνοι και είχαν Τουρκικά ονόματα και μιλούσαν μόνο ελληνικά αφού δεν γνώριζαν τουρκικά.

Χριστιανοί στα κρυφά και Μουσουλμάνοι στα φανερά

Λινοβάμβακοι ή Λινοπάμπατζοι στην κυπριακή διάλεκτο, είναι μια από τις ονομασίες, ή πιο διαδεδομένη, με την οποία είναι γνωστοί στην Κύπρο οι κρυπτοχριστιανοί από την εποχή της Τουρκοκρατίας μέχρι σήμερα. Η ονομασία αναφέρεται στη διπλή ιδιότητα των κρυπτοχριστιανών, οι οποίοι ήσαν Χριστιανοί στα κρυφά και Μουσουλμάνοι στα φανερά, κατ'αναλογία προς ένα ύφασμα που είχε δυο όψεις, μια από λινό και μια από βαμβάκι.

Η ύπαρξη Λινοβαμβάκων στην Κύπρο σχετίζεται με πολλές και σημαντικές πτυχές της κυπριακής ιστορίας από την Τουρκοκρατία μέχρι την εποχή μας. Έχει άμεση σχέση με τις κοινωνικές συνθήκες που επικράτησαν στην Κύπρο κατά την περίοδο αυτή, με τις περιπέτειες του νησιού μας, με την καταγωγή των Τουρκοκυπρίων, με τη δημογραφική και εθνολογική κατανομή του πληθυσμού, με τις σχέσεις

Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, ακόμη και με ορισμένες πτυχές του Κυπριακού προβλήματος.

Συστηματική μελέτη των Λινοβαμβάκων, ενώ ακόμη υπήρχαν οι δυνατότητες να γίνει, δεν έγινε στο βαθμό που η σημασία του θέματος, όπως δείχτηκε αργότερα, απαιτούσε. Αναφορές και πληροφορίες υπάρχουν σε αρκετές πηγές, τόσο στα έργα Ευρωπαίων ταξιδιωτών στους Αγίους Τόπους, που περνούσαν από την Κύπρο, όσο και σε άλλους συγγραφείς του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού. Μια πρώτη ενδιαφέρουσα περιγραφή των χαρακτηριστικών των Λινοβαμβάκων και της ιδιοτυπίας τους μέσα στην κυπριακή κοινωνία έκαμε ο Άγγλος διοικητής Λεμεσού Ronald L.N. Michell το 1908 με τη μελέτη του «A Muslim Christian Sect in Cyprus», που τη δημοσίευσε στο αγγλικό περιοδικό *The Nineteenth Century and After* LXI-II, (1908), σσ. 751 -762. Το θέμα όμως, όπως και η σημασία της ύπαρξης των Λινοβαμβάκων, έμειναν για πολλά χρόνια υποτονισμένα ή παραμελημένα από την ελληνική επιστημονική έρευνα,

Στις τελευταίες δεκαετίες η έξαρση του Κυπριακού ζητήματος από τη μια και η ανάπτυξη των κυπριακών σπουδών από την άλλη έστρεψαν την προσοχή προς μια συστηματικότερη αντίκρουση του θέματος. Έτσι έχουμε μερικές αξιόλογες και ενδιαφέρουσες εργασίες Κυπρίων ερευνητών και μελετητών, οι οποίοι, προσπαθώντας να φωτίσουν τη σκοτεινή σε πολλά σημεία περίοδο της Τουρκοκρατίας, τη δημογραφική εξέλιξη του κυπριακού λαού, την καταγωγή των Τουρκοκυπρίων και άλλες πτυχές της ιστορίας μας, αξιολόγησαν και ερμήνευσαν σωστά τις σκόρπιες και λιγοστές πληροφορίες που υπάρχουν. Πολλά όμως μπορούν ακόμη να έλθουν στο φως από περαιτέρω έρευνα και μελέτη των αρχειακών και άλλων πηγών της νεότερης κυπριακής ιστορίας.

Προέλευση των Λινοβαμβάκων

Είναι γνωστό ότι η παρουσία κρυπτοχριστιανών στην Κύπρο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας δεν αποτελεί μοναδικό φαινόμενο. Σ' όλες τις χριστιανικές χώρες, που κατακτήθηκαν από τους Μωαμεθανούς, παρατηρήθηκε, σε μικρότερη ή μεγαλύτερη κλίμακα, ο βίαιος εξισλαμισμός κατοίκων με διάφορες μεθόδους: με το παιδομάζωμα, χιλιάδες Χριστιανών αγοριών αρπάζονταν από τις οικογένειές τους, για να μετατραπούν σε γενίτσαρους· με την αρπαγή γυναικών για τα χαρέμια των πασάδων και των αγάδων, πολλές Χριστιανές εξισλαμίζονταν με την απειλή της καταστροφής, της οικονομικής αφάιμαξης ή του εκτοπισμού, ολόκληρες οικογένειες ή χωριά αναγκάζονταν να εξισλαμιστούν, για να αποφύγουν μια βαριά τιμωρία ή μια βαριά φορολογία, που δεν ήταν σε θέση να πληρώσουν.

Κοντά σ' αυτούς του βίαιους εξισλαμισμούς υπήρχαν και οι «εκούσιοι», που στην

ουσία και αυτοί δεν μπορεί να ήσαν πραγματικά εκούσιοι - εκτός ίσως μερικών εξαιρέσεων- αλλά αποτέλεσμα ηθικής κάμψης μπροστά στις εξουθενωτικές συνθήκες που προκαλούσε η οθωμανική κατάκτηση με τη μετατροπή ελεύθερων ανθρώπων ή γενικά ανθρώπων, που άλλοτε είχαν ευτυχήσει ή πλουτίσει ή ζήσει σε ανεκτές συνθήκες, σε δούλους και κατατρεγμένους. Έτσι άτομα ή οικογένειες εγκατέλειπαν τη θρησκεία τους και ασπάζονταν τη θρησκεία των κατακτητών τους, για να διατηρήσουν τις περιουσίες τους ή τα προνόμιά τους, ή για να εξασφαλίσουν πλεονεκτήματα που απολάμβανε η άρχουσα μουσουλμανική τάξη μέσα στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Η αποστασία από τον Χριστιανισμό, εφόσον δεν γινόταν για λόγους συνειδήσεως, αλλά για λόγους ανάγκης, οδηγούσε ως επί το πλείστον σ' έναν εξωτερικό συμβιβασμό των ανθρώπων, όχι όμως και στην πλήρη ένταξη και αφομοίωσή τους στη νέα τους θρησκευτική και αργότερα - με την ανάπτυξη του εθνικισμού- και εθνική κοινότητα. Έτσι, ενώ εμφανίζονταν κατά τύπους ως Μουσουλμάνοι και τηρούσαν τις θρησκευτικές υποχρεώσεις των Μουσουλμάνων, παρέμεναν κατά βάθος Χριστιανοί και στα κρυφά τηρούσαν τις θρησκευτικές υποχρεώσεις των Χριστιανών. Ταυτόχρονα διατηρούσαν, όσο μπορούσαν, τις συνήθειες και τις παραδόσεις του λαού, από τον οποίο προέρχονταν καθώς επίσης και τη μητρική τους γλώσσα.

Για την Κύπρο υπάρχουν πολλές μαρτυρίες, ότι γίνονταν εξισλαμισμοί καθ' όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Ήδη από τα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κατοχής ένας άγνωστος αριθμός κατοίκων του νησιού - Έλληνες, Φράγκοι, Βενετσιάνοι, και άλλοι -αναφέρεται ότι εξισλαμίσθηκαν είτε για να διατηρήσουν τις περιουσίες τους ή τις θέσεις τους στη διοίκηση, είτε για άλλους λόγους. Με αυτούς τους εξισλαμισμούς άρχισε να ενισχύεται αριθμητικά η πρώτη μουσουλμανική κοινότητα που εγκαταστάθηκε στην Κύπρο μετά την κατάληψή της από τους Μωαμεθανούς το 1570 -71.

Τον αρχικό πυρήνα αυτής της κοινότητας είχαν αποτελέσει 2-3 χιλιάδες Μουσουλμάνων στρατιωτών, που έμειναν στην Κύπρο μετά την κατάκτησή της. Ότι οι εξισλαμισθέντες Χριστιανοί της Κύπρου είχαν ασπασθεί τη νέα τους θρησκεία εξωτερικά μόνο και ότι κατά βάθος παρέμεναν Χριστιανοί, αποδεικνύεται από το γεγονός ότι συνωμοτούσαν μαζί με τους Έλληνες και άλλους Χριστιανούς κατοίκους του νησιού και συνεργάζονταν με Ευρωπαίους ηγεμόνες για να εξεγερθούν - και να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό, οπότε και θα επανέρχονταν στην πατρογονική τους θρησκεία. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Girolamo Dandini, ο οποίος επισκέφθηκε την Κύπρο το 1596 - 7, υπήρχαν 12 - 13 χιλιάδες Τούρκων στο νησί. «Οι περισσότεροι απ' αυτούς», έγραψε ο Dandini,

«είναι αποστάτες, οι οποίοι ασπάσθηκαν το Ισλάμ, για να απολαμβάνουν μεγαλύτερη ησυχία... Μόλις αυτοί οι αποστάτες δουν ένα χριστιανικό στρατό θα πετάξουν το τουρμπάνι και θα ξαναφορέσουν το καπέλο και θα στρέψουν τα όπλα τους εναντίον του Τούρκου» (Excerpta Cypria, σ, 182).

Για διάφορους λόγους η μέρα της αποτίναξης του τουρκικού ζυγού ολοένα και απομακρυνόταν από τον ορίζοντα της Κύπρου, ενώ η τουρκική διοίκηση γινόταν περισσότερο καταπιεστική και οι κοινωνικές συνθήκες δυσμενέστερες για τους ραγιάδες Κυπρίους. Μέσα σ' αυτό το κλίμα παρατηρήθηκε και μια συνεχής κάμψη της αριθμητικής δύναμης των Ελληνοκυπρίων και μια ανάλογη αύξηση της μουσουλμανικής κοινότητας. Το 1670 ο Hurttrel δίνει την πληροφορία (Excerpta Cypria, σ. 223, ότι πάρα πολλοί Έλληνες και άλλοι Χριστιανοί κάτοικοι της Κύπρου, επειδή δεν μπορούσαν να υποφέρουν περισσότερο την τουρκική τυραννία, επιθυμούσαν να αλλαξοπιστήσουν, αλλά πολλοί δεν γίνονταν αποδεκτοί, γιατί η φορολογία – προφανώς ο κεφαλικός φόρος που επιβαλλόταν ειδικά στους ραγιάδες – θα μειωνόταν αναλόγως.

Εξισλαμισμοί μαρτυρούνται σε διάφορες χρονολογίες, ιδιαίτερα σε εποχές οικονομικών κρίσεων, εσωτερικών αναστατώσεων και κακών διοικητών. Το 1815 ο Άγγλος περιηγητής William Turner πρόσεξε πως πολλοί Τούρκοι της Κύπρου στην πραγματικότητα ήσαν κρυπτοχριστιανοί. «Οι Τούρκοι της Κύπρου», έγραψε, «είναι στην πραγματικότητα οι πιο ήμεροι στην Ανατολή. Πολλοί, που παρουσιάζονται ως Μουσουλμάνοι, είναι στα κρυφά Έλληνες και τηρούν στα κρυφά όλες τις πολυάριθμες νηστείες εκείνης της Εκκλησίας. Όλοι πίνουν κρασί ελεύθερα και πολλοί απ' αυτούς τρώνε στα κρυφά χοιρινό κρέας χωρίς τύψη, πράγμα ανήκουστο στην Τουρκία. Συχνά νυμφεύονται Ελληνίδες του νησιού» (Excerpta Cypria, σ, 449). Το 1821 με τις σφαγές της 9ης Ιουλίου, συνέβησαν εξισλαμισμοί σε μεγαλύτερη κλίμακα («πολλούς ετούρκισαν», αναφέρει χρονογραφικό σημείωμα της εποχής: Κυπριακά Χρονικά, Η' [1931], σ. 85). σποραδικά δε αναφέρονται ως τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Από το 1839 και ιδιαίτερα από το 1856 και μετά, κατά την περίοδο των μεταρρυθμίσεων του Tanzimat στην Οθωμανική αυτοκρατορία, η τύχη των Χριστιανών υπηκόων άρχισε κάπως να βελτιώνεται. Στην Κύπρο η παρουσία Ευρωπαίων προξένων στην Λάρνακα και υποπροξένων στη Λευκωσία και τη Λεμεσό ασκούσε κάποιαν αποτρεπτική επίδραση στους βίαιους εξισλαμισμούς Χριστιανών και επίσης ενεθάρρυνε μερικούς Λινοβάμβακους να επανέλθουν στην πατρώα θρησκεία, παρά τους κινδύνους που συνόδευαν μια τέτοια απόφασή τους. Γενικά όμως ένας πολύ μεγάλος αριθμός Λινοβαμβάκων διατηρείτο ως το τέλος της Τουρκοκρατίας – και επί Αγγλοκρατίας – στην ιδιότυπη εκείνη θρησκευτική, εθνική

και κοινωνική κατάσταση.

Η αγγλική κατοχή της Κύπρου το 1878 δημιούργησε εντελώς νέες καταστάσεις για όλους τους κατοίκους του νησιού και φυσικά και για τους κατοίκους του νησιού και φυσικά και για τους Λινοβαμβάκους. Για ένα διάστημα, από το 1878 ως το 1914 που έγινε η προσάρτηση της Κύπρου από την Αγγλία, η αγγλική κατοχή, σύμφωνα με την Αγγλοτουρκική Σύμβαση της 4.6. 1878, είχε προσωρινό χαρακτήρα. Η Κύπρος θα επιστρεφόταν στον σουλτάνο, αν η Ρωσία επέστρεφε στην Οθωμανική αυτοκρατορία τις περιοχές που είχε καταλάβει στον Καύκασο κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου του 1877 -78. Ο όρος αυτός συνετέλεσε, ώστε να υπάρχει πολλή αβεβαιότητα σχετικά με την παραμονή της Αγγλίας στην Κύπρο και να ανακοπούν σε μεγάλο βαθμό τα μεγαλόπνοα σχέδια, που είχαν εξαγγελθεί το 1878 από την κυβέρνηση Disraeli για τη γρήγορη ανάπτυξη της Κύπρου. Επί πλέον η συνέχιση σε πολλά θέματα της οθωμανικής διοικητικής παράδοσης στη νομοθεσία, στη φορολογία, στην τοπική διοίκηση και σ' άλλους θεσμούς, ενίσχυε την εντύπωση ότι η αγγλική κατοχή δεν θα είχε μόνιμο χαρακτήρα. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες ήταν επόμενο ότι πολλοί Λινοβάμβακοι θα δίσταζαν να επανέλθουν μαζικά στον Χριστιανισμό και θα προτιμούσαν να ζουν ανάμεσα στις δυο θρησκείες παρακολουθώντας την εξέλιξη των πραγμάτων.

Έτσι κατά τα πρώτα χρόνια της Αγγλοκρατίας παρατηρήθηκε η επιστροφή Λινοβαμβάκων στην πατρώα θρησκεία, σε περιορισμένη πάντως κλίμακα, είτε μεμονωμένων ατόμων, είτε ολόκληρων οικογενειών και σε 2 -3 περιπτώσεις και ολόκληρων χωριών: βλέπε παραδείγματα στην εφημερίδα Νέον Κίτιον, αρ 19, 45, 79, 81, 91, 92, 94 (1879 - 81), στην Αλήθεια, αρ. 211, 5/17 Ιαν. 1885, και αρ. 229, 11/23 Μαΐου 1885. Επίσης Accounts and Papers, LHI, (1884 -85) (C. 4264), σ. 13. 1. Κ. Περισιτιάνη, Ιστορία των Ελληνικών Γραμμάτων εν Κύπρω από της Τουρκικής κατακτήσεως μέχρι της Αγγλικής κατοχής (1571 -1878), εν Λευκοσία, 1931, σσ. 276-7. Π.Μ Σαμαρά. Η ελληνική καταγωγή των Τουρκοκυπρίων, Αθήνα, 1987, σσ. 24 - 6. Ιδιαίτερη δράση για επιστροφή των Λινοβαμβάκων στους κόλπους της χριστιανικής Εκκλησίας ανέπτυξε κατά τη περίοδο αυτή ο επίσκοπος Κυρηναίας Χρύσανθος σ' ολόκληρη την επαρχία του και κυρίως στην Τυλλυρία, ιδρύοντας σχολεία και (επανα)βαπτίζοντας Λινοβάμβακους. Σύμφωνα με τον ανταποκριτή του Νέου Κιτίου (Β' αρ. 81. 9/21 Ιανουαρίου 1881, σσ. 7-8), ο Χρύσανθος κατά την περιοδεία του ίδρυσε 4 νέα σχολεία, ένα από τα οποία στην Τηλλυρία.

«Το μέρος τούτο», συνεχίζει ο ανταποκριτής, «ως γνωστόν, κατοικούμενον υπό των καλούμενων Λινοβαμβάκων, διατελεί, ούτος ειπείν, απομεμονωμένον της λοιπής Νήσου και οι κάτοικοι αυτού ενώ φέρουσι Μωαμεθανικά ονόματα, ούχ ήττον βαπτίζουσιν ορθοδόξως τα τέκνα των και σέβονται τας εικόνας. Είναι εξ

εικείνων, οίτινες κατά την φοβεράν του είκοσι ένα εποχήν υπεχρεώθησαν ν' ασπασθώσι τον Μωαμεθανισμόν και μετά ταύτα φοβούμενοι πάντα την κρατούσαν φυλήν δεν ετόλμων παρρησία να επανέλθωσιν εις την πίστην των πατέρων των. Σήμερον όμως, ότε ο φανατισμός των Τούρκων ουδέν πλέον σημαίνει ενταύθα και έκαστος είναι ελεύθερος να πιστεύη ο,τι θέλει, αναγκαιότατον αποβαίνει να ποτισθώσιν οι δυστυχείς εκείνοι εκ των Ελληνικών ναμάτων και να ενθαρρυνθώσιν εις την ομολογίαν της πίστης των».

Την ανάγκη επανόδου των Λινοβαμβάκων στην πατρώα θρησκεία δεν αντιλαμβάνονταν όλοι όπως ο επίσκοπος Χρύσανθος. Υπήρχαν και άλλοι που τους θεωρούσαν περιφρονητικά σαν αποστάτες ή σαν δειλούς και ασταθείς ανθρώπους, που δεν θα γίνονταν πραγματικά πιστοί Χριστιανοί. Επίσης δεν μπορούσαν πολλοί τότε να αντιληφθούν τον ρόλο, που θα διαδραμάτιζε στις κυπριακές εξελίξεις μια μουσουλμανική κοινότητα ενισχυμένη αριθμητικά από ένα σημαντικό ποσοστό Λινοβαμβάκων. Γι' αυτό παραμελήθηκε η προσπάθεια επανευαγγελισμού των Λινοβαμβάκων, τη στιγμή που άλλοι παράγοντες είχαν αρχίσει να επενεργούν αρνητικά εις βάρος της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Ένας παράγοντας ήταν το ενδιαφέρον της Καθολικής Εκκλησίας, η οποία, πιστεύοντας ότι ένα ποσοστό των Λινοβαμβάκων είλκε την καταγωγή του από Καθολικούς Χριστιανούς που είχαν εξισλαμισθεί, ανέπτυξε κατά τα πρώτα χρόνια της Αγγλοκρατίας συστηματική προσπάθεια με κάποιον ιερέα ονόματι Calestino για προσηλυτισμό Λινοβαμβάκων ορισμένων χωριών της επαρχίας Λεμεσού. Τα αποτελέσματα της προσπάθειας εκείνης ήσαν περιορισμένα (Κ.Α. Πιλαβάκη, Η Λεμεσός σ' άλλους Καιρούς, Λεμεσός, 1977, σ. 205).

Ένας δεύτερος και πολύ σημαντικότερος παράγοντας ήταν η ανάπτυξη του εθνικισμού ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους και τους Τουρκοκυπρίους μέσω της θρησκείας και κυρίως μέσω της παιδείας. η ίδρυση τουρκικών σχολείων σε χωριά, όπου οι κάτοικοι ήσαν «Μουσουλμάνοι», αλλά ελληνόφωνοι κρυπτοχριστιανοί, όπως για παράδειγμα στη Λουρουτζίνα, τη Γαληνόπωρνη και αλλού, και σ' άλλα μουσουλμανικά ή μεικτά χωριά που είχαν Λινοβάμβακους, και η απαγόρευση σ' αυτούς από τους δασκάλους και τους χότζες να μιλούν ελληνικά, οδήγησε σιγά - σιγά στην απορρόφηση πολλών Λινοβαμβάκων από τη μουσουλμανική θρησκεία και κοινότητα. Στα χρόνια που ακολούθησαν οι στενές και αρμονικές σχέσεις ανάμεσα στις δυο εθνικές κοινότητες του νησιού διαταράχθηκαν σημαντικά και εξαιτίας των διαφορετικών εθνικών προσανατολισμών τους και της διαιρετικής πολιτικής των Άγγλων κατακτητών και των αποσχιστικών ενεργειών της τουρκοκυπριακής ηγεσίας,

Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην Κύπρο κατά τα τελευταία 40-50 χρόνια,

και που σχετίζονται με την τελευταία φάση του Κυπριακού ζητήματος, προκάλεσαν, ανάμεσα σ' άλλα, και τη διασάλευση των παραδοσιακών συνθηκών και σχέσεων μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Οι Λινοβάμβακοι είχαν ήδη ενταχθεί στη μουσουλμανική κοινότητα και από γενεά σε γενεά προχωρούσε ο αφομοίωσή τους. Η τουρκική εισβολή του 1974, που είχε σαν αποτέλεσμα την εκδίωξη των Ελληνοκυπρίων από τα καταληφθέντα εδάφη και τη μεταφορά των Τουρκοκυπρίων από τις ελεύθερες στα κατεχόμενα εδάφη, επέβαλε με τη βία των όπλων ένα παράνομο εδαφικό, πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό διαχωρισμό των δυο εθνικών κοινοτήτων του κυπριακού λαού.

Επιπλέον επιχειρείται εθνολογική αλλοίωση με τη μεταφορά κι εγκατάσταση στην Κύπρο δεκάδων χιλιάδων Τούρκων εποίκων από την Ανατολία. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η παλαιότερη γενεά Λινοβαμβάκων, που φέρονται ως Μουσουλμάνοι Τουρκοκύπριοι, επιβιώνει όπως και επί Τουρκοκρατίας με τον ίδιο όπως και τότε τρόπο, ίσως μάλιστα κάτω από δυσμενέστερες συνθήκες. Και σήμερα ακόμη πρέπει να υπάρχει ένας αριθμός κρυπτοχριστιανών Λινοβαμβάκων, που δεν ξεχνούν την πατρική τους θρησκεία και γλώσσα και μερικοί απ' αυτούς ανάβουν μια λαμπάδα ή ένα κερί στο κατεχόμενο μοναστήρι του Αποστόλου Ανδρέα ή βλέπουν με θλίψη τις βεβηλωμένες εκκλησίες στις τουρκοκρατούμενες περιοχές.

Αριθμητική δύναμη των Λινοβαμβάκων

Ακριβή στοιχεία για την αριθμητική δύναμη των Λινοβαμβάκων κατά τον 19ο και 20ό αιώνα, όπως και κατά τους πρώτους αιώνες της Τουρκοκρατίας, δεν υπάρχουν. Υπάρχουν μόνο ορισμένοι υπολογισμοί, που διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Ο Έλληνας πρόξενος στη Λάρνακα Γ.Σ. Μενάρδος το 1860 υπολόγισε τους Λινοβάμβακους σε 10 με 15 χιλιάδες σε σύνολο 45.000 Μουσουλμάνων (Π. Μ. Σαμαρά, ενθ. αν., σ. 21). Αντίθετα ο πρόξενος της Αμερικής στη Λάρνακα L. Palma di Cesnola μιλώντας προφανώς για την τελευταία δεκαετία της οθωμανικής περιόδου, δίνει την πληροφορία, ότι οι Λινοβάμβακοι δεν αριθμούσαν πάνω από 1.200 και ότι κατοικούσαν κυρίως κοντά στις πόλεις της Λευκωσίας, της Αμμοχώστου και της Λεμεσού (Cyprus: Its Ancient Cities, Tombs, and Temples, London. 1877, σ. 185). Τον ίδιο αριθμό δίνει και η Esmé Scott-Stevenson (Our Home in Cyprus, 2nd ed., London, 1880, a. 308), ενώ ο Sir Samuel Baker, που επισκέφθηκε την Κύπρο το 1879 τους ανεβάζει στους 1.500 (Cyprus as I saw it in 1879, London, 1879, σ. 323). Επειδή είναι σήμερα γνωστό ότι οι Λινοβάμβακοι ζούσαν σε πολλές περιοχές της Κύπρου, από την Πάφο ως την Καρπασία, και ότι δεν ήταν εύκολο να προσδιοριστεί ο αριθμός τους, γιατί σε καμιά απογραφή πληθυσμού δεν δηλώνονταν ως Λινοβάμβακοι, αλλά ως Μουσουλμάνοι, είναι βέβαιο ότι οι αριθμοί 1.200 και 1.500 είναι απλή εικασία και πολύ κατώτεροι του

πιθανού.

Το 1879 εξ άλλου, μας δίνεται ακόμη μια πληροφορία από τον Έλληνα πρόξενο Η. Βασιλειάδη ότι οι Λινοβάμβακοι ανέρχονταν σε 20.000 από σύνολο 45.000 Μουσουλμάνων (Π. Μ. Σαμαρά, ενθ. αν., σ.σ. 21,25). Το 1902, ύστερα από 24 χρόνια αγγλικής κατοχής, οπότε ένας απροσδιόριστος αριθμός Λινοβαμβάκων επέστρεψαν στην πατρική τους θρησκεία, υπολογίστηκαν από τη Καθολική Propaganda Fide σε 10.000. Όπως έχει παρατηρηθεί (Th. Papadopoulos, Social and Historical Data on Population, 1570-1881, Nicosia, 1965, σ. 83 σημ.) και μόνο 10.000 Λινοβάμβακοι αν υπήρχαν κατά τη μεταβίβαση της Κύπρου από την Τουρκία στην Αγγλία, θα αποτελούσαν το 22% του μουσουλμανικού πληθυσμού της Κύπρου. Σύμφωνα με τα πιο πάνω, αλλά και από άλλες ενδείξεις και στοιχεία, οι υπολογισμοί του Μενάνδρου και του Βασιλειάδη είναι πιθανόν οι πλησιέστεροι προς την πραγματική αριθμητική δύναμη των Λινοβαμβάκων επί Τουρκοκρατίας και τις πρώτες δεκαετίες της Αγγλοκρατίας.

Ορισμένα άλλα στοιχεία είναι πολύ ενδεικτικά για την διάδοση του λινοβαμβακισμού μεταξύ των Μουσουλμάνων κατοίκων της Κύπρου. Τα στοιχεία αυτά είναι: (α) η ευρύτατη διάδοση της ελληνικής γλώσσας μεταξύ των Τουρκοκυπρίων και (β) οι χριστιανικές, ελληνικές ή τοπικές, μη μουσουλμανικές, ονομασίες μεγάλου αριθμού μουσουλμανικών ή μεικτών μεν, αλλά με μουσουλμανική πλειονότητα κυπριακών χωριών.

Η χρησιμοποίηση της ελληνικής γλώσσας από ένα πολύ μεγάλο ποσοστό Μουσουλμάνων Κυπρίων μέχρι την εποχή μας, είναι φαινόμενο ανάλογο με εκείνο της Κρήτης επί Τουρκοκρατίας. Ίσως η μόνη γενεά Τουρκοκυπρίων που δεν γνωρίζει ελληνικά είναι όσοι γεννήθηκαν μετά το 1963, που άρχισαν οι διακοινοτικές ταραχές και εκδηλώθηκαν οι χωριστικές τάσεις της τουρκοκυπριακής ηγεσίας. Η διάδοση της ελληνικής μεταξύ των Τουρκοκυπρίων μπορεί να οφείλεται σε διάφορους λόγους: Πρώτον, στο ότι μια μειονότητα, η μουσουλμανική, ζώντας ανάμεσα σε μια ελληνική πλειοψηφία, ήταν επόμενο να υφίσταται την γλωσσική και άλλες επιδράσεις της πλειοψηφίας με την καθημερινή επικοινωνία και συνεργασία.

Παρόλα αυτά δεν θα ανάμενε κανείς τόση μεγάλη επίδραση του κατακτημένου λαού πάνω στην άρχουσα τάξη και τον κατακτητή γενικά, αν δεν υπήρχαν ταυτόχρονα και άλλα εσωτερικά και ισχυρά ρεύματα επιδράσεων, που μας οδηγούν στον δεύτερο λόγο: Ότι η ελληνική γλώσσα δεν αποβαλλόταν από τους εξισλαμιζόμενους Χριστιανούς κατοίκους, αλλά διατηρείτο και απ' αυτούς και από τους Λινοβάμβακους ιδιαίτερα, και η θρησκεία και τα άλλα ήθη και έθιμα. Αυτή η εξήγηση ενισχύεται από το γεγονός ότι οι Μουσουλμάνοι κάτοικοι ολόκληρων

χωριών αμιγώς μουσουλμανικών, η μεικτών χωριών, ήταν ελληνόφωνοι.

Από τα αμιγή μουσουλμανικά χωριά, τα πιο χαρακτηριστικά ελληνόφωνα χωριά ήταν η Λουρουτζίνα, η Γαληνόπωρνη, η Λαπηθιού, η Πλατανασός, ο Άγιος Συμεών και ο Άγιος Ανδρόνικος (C. F. Beckingham, "The Turks of Cyprus", *Journal of the Royal Central Asian Society*, 43 [1956], σ. 170). Από τα μεικτά χωριά με ελληνόφωνους Μουσουλμάνους κατοίκους αναφέρονται ενδεικτικά μόνο μερικά: Αγία Βαρβάρα (Πάφου), Πάνω Αρόδες, Λυθράγκωμη, Δένεια, Ακάκι, Αργάκι, Περιστερώνα (Μόρφου), Κάτω Κιβίδες, Πάχνα, Πραστειόν Αυδήμου, Γεροσκήπου, Αναρίτα (Π. Μ. Σαμαράς, ενθ. αν., σσ. 35, 40).

Τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας μεταξύ των Μουσουλμάνων αποδεικνύουν και οι απογραφές πληθυσμού, που έγιναν επί Αγγλοκρατίας από το 1881 και μετά κάθε 10 χρόνια. Στην απογραφή του 1881 δεν αναφέρεται πόσοι Μουσουλμάνοι γνώριζαν την ελληνική, αλλά πόσοι Μουσουλμάνοι είχαν σαν μητρική τους γλώσσα την ελληνική. Έτσι, 2. 454 Μουσουλμάνοι από τους 45.358 δήλωσαν ότι μητρική τους γλώσσα ήταν η ελληνική. Την ευρύτατη όμως διάδοση της ελληνικής μεταξύ όλων των κατοίκων της Κύπρου διαπίστωσε την ίδια χρονιά ο Άγγλος ανώτερος υπάλληλος του υπουργείου Αποικιών E.D. Fairfield, που επισκέφθηκε την Κύπρο. το 1881 και υπέβαλε έκθεση για τη διοίκηση και άλλα συναφή θέματα. «Η ελληνική», παρατήρησε ο Fairfield, «δίνει τα μέσα επικοινωνίας με 9 ανθρώπους στους 10, αν όχι 19 στους 20. ενώ η τουρκική δεν θα έδινε τα μέσα επικοινωνίας με περισσότερους από 2 στους 10, αν όχι τόσους» (883/3 *Mediterranean* no.5 -June 1882, σ. 83).

Ένα δεύτερο και εξίσου σημαντικό στοιχείο, που δίνει μια ένδειξη για την έκταση του εξισλαμισμού Ελλήνων κυρίως και σε μικρότερη κλίμακα Μαρωνιτών, Λατίνων και Αρμενίων κατοίκων του νησιού, είναι τα ονόματα των αμιγών μουσουλμανικών ή, κατά μεγάλη πλειοψηφία Μουσουλμάνων κατοίκων μεικτών χωριών. Από αυτά εντελώς ιδιαίτερη σημασία έχουν τα ονόματα μουσουλμανικών χωριών που έχουν καθαρά χριστιανικά ονόματα. Συμφωνά με την απογραφή του 1891, οπότε τα πληθυσμιακά δεδομένα πολύ λίγο είχαν αλλάξει από την εποχή της Τουρκοκρατίας, έχουμε την ακόλουθη εικόνα (οι αριθμοί που αναφέρονται από εδώ και κάτω σε παρένθεση δηλώνουν, ο μεν πρώτος αριθμός τον μουσουλμανικό πληθυσμό του κάθε χωριού, ο δε δεύτερος τον χριστιανικό. Όπου αναφέρεται ένας μόνο αριθμός πρόκειται για τον μουσουλμανικό πληθυσμό)

Ιδιοτυπία και γενικά χαρακτηριστικά των Λινοβαμβάκων

Οι Λινοβάμβακοι ζούσαν ανάμεσα στις δυο θρησκείες, τον Χριστιανισμό και τον Μωαμεθανισμό, όχι σαν μια αυτοτελής θρησκευτική και εθνική ομάδα ή κοινότητα,

αλλά σαν μια ιδιότυπη ομάδα, η οποία στα φανερά παρουσιάζονταν ενσωματωμένη στη μουσουλμανική κοινότητα του νησιού, ενώ στα κρυφά συμμετείχε στον βαθμό που οι περιστάσεις της επέτρεπαν στην χριστιανική πίστη. Είναι πολύ πιθανό ότι τόσο οι πραγματικοί Μουσουλμάνοι όσο και οι Χριστιανοί θα τους γνώριζαν, αλλά οι μεν πρώτοι τους ανέχονταν εφόσον δεν έδειχναν με οποιαδήποτε ενέργειά τους ότι αποκήρυτταν τη μουσουλμανική πίστη και λατρεία, οι δε δεύτεροι τους έβλεπαν είτε αδιάφορα, είτε με συμπάθεια, είτε με κάποια περιφρονητική διάθεση – αυτό εξάλλου υποδηλώνουν και ορισμένες από τις ονομασίες με τις οποίες είναι γνωστοί – επειδή μετέρχονταν τη μέθοδο της διπλής θρησκευτικής υπόστασης, για να εξασφαλίσουν κάποια πλεονεκτήματα, που δεν θα μπορούσαν να τα έχουν, αν έμεναν φανερά προσηλωμένοι στην πατρική τους θρησκεία και εθνότητα.

Έτσι, εφόσον οι Λινοβάμβακοι είχαν δυο ιδιότητες, όλη η ζωή τους, από τη γέννησή τους μέχρι τον θάνατό τους, ήταν μια συνεχής προσπάθεια να ανταποκριθούν στις αντιφατικές απαιτήσεις της διπλής τους υπόστασης. Σαν Μουσουλμάνοι, έπαιρναν μουσουλμανικά ονόματα. Το αγόρια σε κάποια ηλικία υποβάλλονταν σε περιτομή, αν και πολλά απ' αυτά απέφευγαν αυτή την επέμβαση με δωροδοκία του χότζα από τους γονείς τους. Πήγαιναν στο τζαμί και ακολουθούσαν τις θρησκευτικές υποχρεώσεις και λατρευτικούς τύπους της μουσουλμανικής θρησκείας, που σχετιζόταν με τις γιορτές, τον γάμο, την κηδεία και την ταφή. Όταν οι νεαροί Λινοβάμβακοι ήσαν σε ηλικία στράτευσης, σαν Μουσουλμάνοι υπέκειντο στη στρατολογία ως κληρωτοί για πέντε χρόνια, πολλές φορές μάλιστα για υπηρεσία εκτός Κύπρου, σ' άλλα μέρη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Σε τέτοιες περιπτώσεις μάταια προσπαθούσαν να αποδείξουν ότι ήταν Χριστιανοί και όχι Μουσουλμάνοι, για να αποφύγουν τη στράτευση, επειδή οι Χριστιανοί ήταν απαλλαγμένοι και πλήρωναν γι' αυτή την απαλλαγή έναν ειδικό φόρο, που λεγόταν *bedel askerie*.

Από την άλλη, οι Λινοβάμβακοι, σαν κρυφοί Χριστιανοί, βαπτίζονταν στα κρυφά από Χριστιανό ιερέα και έπαιρναν χριστιανικό όνομα, με το οποίο τους καλούσαν οι δικοί τους και οι όμοιοί τους, όταν υπήρχε ασφάλεια. Το χριστιανικό αυτό όνομα έμοιαζε συνήθως με το μουσουλμανικό, π.χ. Γιωσήφης – Γιουσούφ, Σολομός – Σουλεϊμάν, Αβραάμ – Ιμπραχίμ, Αντριανού – Τουτού, Ελένη – Σιελούκκα, κλπ. (Μ.Ν. Χριστοδούλου, «Περί των Λινοβαμβάκων», Συμπόσιον Λαογραφίας, Λευκωσία, 1972, σ. 108). Παράλληλα με τη συμμετοχή τους στην μουσουλμανική λατρεία τηρούσαν με αρκετή ή λιγοστή συνέπεια τις υποχρεώσεις τους προς τη χριστιανική θρησκεία γιορτάζοντας κρυφά, σε προχωρημένες ώρες της νύχτας ή σε απομακρυσμένα από την τουρκική διοίκηση χριστιανικά χωριά ή σε ξωκλήσια, τις μεγάλες γιορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα ή τις γιορτές των τοπικών αγίων. Οι γάμοι γίνονταν ως επί το πλείστον με μέλη άλλων λινοβαμβακικών

οικογενειών και σύμφωνα με τον χριστιανικό τρόπο σε εκκλησία ή σε σπίτι από κάποιο ιερέα. Αλλά και γάμοι με Χριστιανούς και Μουσουλμάνους μπορούσαν να γίνουν.

Ως προς την φοίτηση, σε εποχή που σε πολλά χωριά δεν υπήρχαν σχολεία, όσοι είχαν την ευχέρεια φοιτούσαν στο ελληνικό σχολείο του χωριού τους ή κάποιου κοντινού χωριού. Όταν άρχισαν να ιδρύονται και τουρκικά σχολεία, τα παιδιά των Λινοβαμβάκων ήσαν υποχρεωμένα να φοιτούν σ' αυτά. Με την ανάπτυξη του εθνικισμού στα σχολεία αυτά οι φανατικοί Τούρκοι δάσκαλοι τους μάθαιναν την τουρκική γλώσσα και τους απαγόρευαν να μιλούν ελληνικά. Ως προς τις συνήθειες, τα ήθη και τα έθιμα, την ενδυμασία και τις λαϊκές παραδώσεις, οι Λινοβάμβακοι διέφεραν πολύ λίγο από τους άλλους κατοίκους του νησιού.

Υφίσταντο και αυτοί, όπως και οι Μουσουλμάνοι, την επίδραση των Ελληνοκυπρίων, αλλά υφίσταντο ταυτόχρονα και μουσουλμανικές επιδράσεις. Όταν τέλος ερχόταν η ώρα της εγκατάλειψης της επίγειας ζωής, ζητούσαν συνήθως να τύχουν των τελευταίων φροντίδων σύμφωνα με τη χριστιανική τους θρησκεία, προτού κηδευθούν σε μουσουλμανικό κοιμητήριο σύμφωνα με τη μουσουλμανική θρησκεία.

Είναι πολύ πιθανόν ότι, όπως κατάφεραν να επιβιώσουν για τόσα χρόνια, παρά την αυξανόμενη πίεση πάνω τους για να αφομοιωθούν πλήρως με το μουσουλμανικό στοιχείο, να κατορθώσουν και στην εποχή μας, κάποιο ποσοστό τουλάχιστον Λινοβαμβάκων, να διατηρήσουν και να κληροδοτήσουν και την επόμενη γενεά τη διφυή υπόστασή τους.

B. Χριστοδούλου

Πηγή: Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, iellada.gr